

Sankt Pers fisk, *Zeus faber*

TEXT OCH FOTO ANDERS SALESJÖ

Fiskeriverkets forskningsfartyg Argos genomför regelbundet provtrålningar i Kattegatt och Skagerrak för att inventera våra fiskbestånd. Vid dessa provtrålningar fick man hösten 2004 åtta stycken sankt Pers fiskar. Under tjugo års provtrålningar där innan har man endast fångat ett enda exemplar. Yrkesfiskarna på västkusten rapporterar det samma, de får mer och mer sankt Pers fisk i sina redskap.

Sankt Pers fisken har ett märkligt utseende. Den är kraftigt tillplattad från sidorna och har en mycket hög kroppsform. Fenstrålarna i främre ryggen är oproportionerligt långa och sticker ut långt upp över ryggen. Troligen fungerar de långa fenstrålarna som ett skydd mot rovfiskar. De gör att fisken ser större ut än vad den är samtidigt som den är svår att gapa över. Om en rovfisk trots allt skulle få in en sankt Pers fisk i munnen så sticks den, såväl rygg som buk är utrustade med ett antal vassa taggar. Fiskens kropp är spräcklig i gula till beige färgtoner, mitt på kroppen på vardera sidan sitter en mörk ögonliknande fläck. Fisken har ett så särpräglat utseende att den omöjligt kan förväxlas med någon annan art i våra vatten. Honan kan bli upp till 65 centimeter lång och väga 8 kilo, medan hanen inte blir mer än 45 centimeter. Den höga ryggen gör att fisken kan bli minst lika hög som lång vilket gör att honorna kan nå en höjd på 70 centimeter. Stora exemplar är dock sällsynta i nordiska vatten. Det verkar mest vara unga individer på upp till 20 centimeters längd som tar sig till våra vatten.

Sankt Pers fisken har ett mycket stort utbredningsområde och den finns längs hela östra Atlantkusten ända ner till Sydafrika, men den finns också i Indiska oceanen och västra Stilla havet. Även i Medelhavet och sydvästra Svarta havet finns det sankt Pers fisk. Gränsen för utbredningen norrut i Atlanten ligger vid Trondheimsfjorden. Längs Sveriges kust förekommer den årligen i Skagerrak och norra Kattegatt, men den tränger inte in i Östersjön. Arten lever längs kusterna på varierande djup ned till ungefär 250 meter. Normalt vistas den på 10-50 meters djup, men ibland förekommer den ända uppe vid ytan. Vintern tillbringas ute till havs, övriga tider av året på grundare vatten. Oftast lever sankt Pers fisken som enstöring, men yngre individer uppträder emellanåt i små grupper på fyra till fem individer. Födan består främst av fisk, framför allt sill, sardin, tobis och diverse torskfiskar. Ibland äts även bläckfisk och en del kräftdjur.

Sankt Pers fisken jagar ofta i fritt vatten om natten, men den är en långsam simmare och kan inte simma ikapp sina byten. Istället använder den sig av en mycket speciell jaktteknik där den drar nytta av sin platta kroppsform. Den simmar alltid rakt mot sitt byte och smyger sig på det väldigt försiktigt. Genom att aldrig visa sig från sidan, utan endast rakt framifrån så är den mycket svårupptäckt. Ofta lutar den sig en aning åt sidan vilket gör att den påminner om ett avslitet sjögräsblad eller något annat skräp som driver med strömmarna. Tekniken gör att den kan komma väldigt nära in på sitt byte. Då den är nästan ända framme skjuter den hastigt ut sin stora mun som formas till ett rör och suger in bytet. Med denna teknik kan den ta stora byten som är längre än halva den egna kroppslängden.

Sankt Pers fisken är könsmogen vid fyra års ålder. Hanarna är då ungefär 25 centimeter långa medan honorna uppnått 34-40 centimeter. I nordiska vatten är det för kallt för att sankt Pers fisken ska kunna reproducera sig. De nordligaste lekplatserna är belägna i Engelska kanalen eller möjligen i södra delarna av Irlandska sjön. I Engelska kanalen sker leken under perioden juli till augusti då vattentemperaturen nått sexton till sjutton grader. I Medelhavets varma vatten äger leken rum redan under mars till maj. Äggen svävar fritt i vattnet och kläcks efter tolv till tretton dygn. De nykläckta ynglen stannar kvar i vattenmassan och lever som plankton under en tid. När de uppnått en längd på nitton millimeter liknar de sina föräldrar.

Efter leken i Engelska kanalen vandrar en del individer åt nordöst och besöker Skagerrak och Kattegatt. Sankt Pers fiskar som tagit sig till nordiska vatten har normalt fått hjälp av Golfströmmen. De har svårt att ta sig tillbaka söderut och överlever dessvärre inte vintern utan dör då vattentemperaturen kryper ner under tio grader. På sydligare breddgrader kan fisken bli upp till tolv år gammal.

Fläcken

Namnet sankt Pers fisk förekommer på många olika språk. Sankte Per är en folkslig benämning på Jesus lärjunge Petrus, som innan han blev lärjunge var fiskare. I Matteusevangeliet 17:27 ber Jesus Petrus att gå ner till Genesarets sjö och kasta ut en krok för att fånga en fisk. Ur fiskens mun plockade Petrus ett silvermynt för att betala tempelskatt för honom och Jesus. Då han gjorde detta skulle han enligt gammal folktro ha klämt ihop fisken så att den blev platt. De svarta fläckarna på fiskens sidor är enligt sägner Petrus fingeravtryck. □

Sankt Pers fisk